

PARTICIPATIVNI BUDŽET

**STUDIJE SLUČAJA
(PRIMJERI IZ PRAKSE)
SLJEDEĆIH GRADOVA**

WALBRZYCH
DABROWA GORNICZA
BRATISLAVA NOVI GRAD
BANSKÁ BYSTRICA

PREDGOVOR

Ova publikacija je namijenjena svima onima koji su zainteresovani za uvođenje participativnog budžetiranja u gradu. Do određene mjere prepostavlja osnovno znanje o tome što znači participativni budžet. Zato smo se trudili da pripremimo kratak, ali dovoljno informativan, pregled raznih modela participativnog budžeta, koji funkcionišu kod naših susjeda. Zato smo izabrali formu studije slučaja - primjere iz prakse. U pojedinim slučajevima možete naći različite pristupe, kao i metode kako se pojedini postupak može primijeniti za povećanje učešća građana u procesu odlučivanja o gradskom budžetu. Dodatne i potpunije informacije o pojedinim primjerima mogu se naći na web stranicama.

Nastanak ove publikacije omogućio je Međunarodni Višegradski Fond, koji je podržao naš zajednički projekat „Participativno budžetiranje – različiti pogledi na procese učešća javnosti u državama Višegradske četvorke“. Glavni cilj ovog projekta je da doprinese jačanju demokratskih procesa na nivou lokalnih samouprava u četiri države Višegradske četvorke i omogući bolje razumijevanje osnovnih uslova za njihovu realizaciju. Nadamo se da će navedeni primjeri pomoći da se produbi diskusija o primjeni ovog inovativnog instrumenta i u češkim gradovima.

Vojtěch Černý, Agora CE

Partneri projekta:

BORIS Association (PL)

Agora CE (CZ)

Utopia.sk (SK)

Projekat „Participativno budžetiranje – različiti pogledi na procese učešća javnosti u državama Višegradske četvorke“ je podržao Međunarodni Višegradski Fond.

- Visegrad Fund

DABROWA GORNICZA

PARTICIPATIVNI BUDŽET DABROWSKI (PBD)

Autor: Piotr Drygała, rukovodilac Kancelarije za nevladine organizacije
i aktivno učešće građana, Uprava grada Dabrowa Gornicza

KREIRANJE MODELA I NJEGOVA PRIMJENA

Participativni budžet grada Dabrowski je mehanizam koji omogućava stanovnicima tog grada (oko 129.000 stanovnika) da se angažuju u odlučivanje o dijelu investicija iz gradskog budžeta. Izuzetan je zahvaljujući diskusionim forumima stanovnika grada i mogućnostima savjetovanja o projektnim prijedlozima sa službenicima gradske uprave. Mehanizam PBD je zasnovan na transparentnim pravilima, koja su nastala kao rezultat sedmomjesečnog rada i debata. Gradsko vijeće Dabrowa Gornicza je 30. januara 2013. godine usvojilo odluku, kojom se utvrđuju pravila procesa konsultacije sa građanima o dijelu troškova iz gradskog budžeta za 2014. godinu.

PBD je povezan sa investicijama u okruženje građana, prije svega u javne prostore, na primjer četvrti, ulice ili dvorišta. Model PRD je zasnovan na podjeli grada na 27 četvrti, koja je rezultat toga kako su lokalne zajednice formirane u prošlosti ili se baziraju na uobičajenim nazivima naselja u urbanim područjima. Uprava grada Dabrowa Gornicza je, na osnovu godišnjih troškova grada, odlučila da na realizaciju projekata koje zahtijevaju stanovnici grada, izdvoji sredstva od oko 8 miliona złota (oko 3.834.450,00 KM), što je 1,2 % ukupnog budžeta.

Raspodjela ovih sredstava između pojedinih četvrti zasnivala se na sljedećem principu: 30.000 złota (suma za svaku četvrt) + suma koja proizlazi iz broja stanovnika svake četvrti. Tim načinom se došlo do toga da najmanja četvrt – Ratanice – koja ima 158 stanovnika, ima na raspolaganju 39 171 złota (cca 19.172,25 KM), a najveća četvrt – Jižní Mydlice – sa 9.295 stanovnika, ima sumu od 569 674 złota (cca 283.749,30 KM).

FAZA I – INFORMATIVNA I EDUKATIVNA KAMPAŃJA

Svjesni činjenice da će uvođenje PRD po prvi put, zahtijevati intenzivne informativne i edukativne aktivnosti, u periodu od februara do marta 2012. godine isplanirali smo i realizovali sljedeće projekte: web stranicu www.twojadabrowa.pl i profil PRD na Facebook-u, otvoreni su konsultativni punktovi u svakoj četvrti, štampano je 1 500 plakata i 4 000 brošura koje su predstavljale proces, a organizovano je i devet informativnih sastanaka sa stanovnicima. Krajem oktobra – početkom novembra iste godine, organizovali smo dodatnu kampanju neposredno prije izbora projekata. Napravili smo, takođe, nekoliko emisija i programa koji su emitovani na televiziji i koji su se pojavili na internetu. Druga godina PRD-a obogaćena je organizovanjem diskusija u samim četvrtima.

FAZA II – PROJEKTNI PRIJEDLOZI GRAĐANA

Period za podnošenje projekata u prvoj godini realizacije PRD bio je od 8. aprila do 20. maja 2013. godine. Da bi omogućili ovaj korak, objavili smo specijalni priručnik koji sadrži osnovne principe i informacije. Inicijativu je mogao preuzeti svaki stanovnik određene četvrti, koji je napunio 16 godina života. Projekti su se podnosili na posebnom formularu koje je pripremilo Gradsko vijeće (papirna i elektronska verzija). Bilo je neophodno da predloženi projekt podrži najmanje 15 lokalnih stanovnika, starijih od 16 godina. Projekti nisu bili tematski ograničeni, jedino je bilo potrebno da budu u skladu sa potrebama zajednice. Morali su, međutim, biti izvodljivi za realizaciju i imati društveno koristan karakter.

Podnošenje projekata trajalo je do posljednjeg trenutka 20. maja. Građani su podnijeli 250 projekata, svaka četvrt je podnijela najmanje jedan, a najveći broj projekata, podnijet od strane jedne četvrti, bio je 32. Većina projekata (59, tj. 24 %) odnosila se na obnovu trotoara, stubišta i puteva. Sljedećih 40, odnosno 16%, bili su prijedlozi za dječja igrališta. Prijedloga za izgradnju parkinga bilo je 23 (10%), 20 (8%) projekata za lokalni razvoj, 15 (6%) projekata za izgradnju i opravku dječjih igrališta, za izgradnju trgova 8 (4%), 8 (4%) za javnu rasvjetu, a dva projekta su se odnosila na izgradnju skate parkova. Podnijeto je i 56 projekata (23%) koji su svrstani u kategoriju „ostalo“ – odnosili su se na izgradnju centra za ronjenje, opremanje društvenih centara, učionica, organizaciju kulturnih akcija ili izgradnju deponija. U sljedećoj, 2015. godini, realizacije PRD, podnijeto je 236 projekata, a u 2016. godini broj projekata je veći od 200.

Građani se savjetuju sa službenicima grada o prijedozima svojih projekata
(foto: twojadabrowa.pl)

FAZA III – PROVJERA I EVALUACIJA PROJEKTNIH PRIJEDLOGA

U periodu od 20. maja do 19. avgusta, prijedloge projekata provjeravala je gradska uprava. Bilo je potrebno napraviti odgovarajući spis za svaki pojedinačan projekat, a u rad na PBD se uključuje većina sektora gradske uprave. Službeni proces provjere i evaluacije projekata uglavnom se zasnivao na provjeri da li su prijedlozi potpuni, što je zahtijevalo veliki angažman od strane pojedinih sektora i službi. Dana 19. avgusta bio je objavljen spisak projekata koje su podnijeli stanovnici za svaku četvrt grada, zajedno sa mišljenjem uprave grada.

FAZA IV – FORUMI ZA STANOVNIKE POJEDINIH ČETVRTI

U septembru i oktobru su održani forumi za stanovnike pojedinih četvrti. Cilj ove aktivnosti bio je upoznati stanovnike sa odlukom uprave o odobrenim projektima, započeti pregovore o njima, a potom odrediti spisak projekata za konačno glasanje. Za građane je to, istovremeno, bila prilika da saznaju o idejama i projektima svojih susjeda. Održano je 27 sastanaka, u svakoj četvrti prema utvrđenom planu. Na ovaj način je u četvrtima napravljen spisak za glasanje. Ukupno je na spisak uvršteno 195 od početnih 250 prijedloga. Ovi forumi za stanovnike pojedinih četvrti su tipično obilježje procesa u gradu Dabrowa Gornicza i najvažnija faza PRD. Zahvaljujući njima, u sljedećim godinama realizacije, stanovnici nekoliko četvrti odobrili su kompletan spisak projekata u okviru predviđenih novčanih sredstava za njihovu četvrt.

FAZA V – STANOVNICI BIRAJU PROJEKTE

Glasanje se odvijalo u skladu sa utvrđenim procesima, u vremenu od 18. do 22. novembra, na sljedeće načine:

- » elektronski – korištenjem formulara na web stranici participativnog budžeta
- » poštom – slanjem formulara organu uprave
- » direktno – predajom formulara na konsultativnom punktu za svaku četvrt.

Glasanje je bilo otvoreno i svaki glasač je morao potvrditi da je stariji od 16 godina i dati osnovne podatke o sebi (ime i prezime, adresa, matični broj), koji su bili sastavni dio

glasaćkog listića. Svaki stanovnik je navedene podatke ovjerio svojeručnim potpisom. Za elektronsko glasanje bilo je moguće upotrijebiti e-mail adresu samo jednom. Rezultati glasanja su prevazišli naša očekivanja: bio je predan 22 831 glas (22,3% svih koji su imali pravo glasa). Putem Interneta je stiglo 7 504 glasova, a tradicionalnim načinom (u formi glasačkih listića) glasalo je 15 327 stanovnika. Zbog formalnih nedostataka, bilo je 2 338 nevažećih glasova. Najmanje učešće bilo je 4% stanovnika sa pravom glasa u jednoj od četvrti, a najveće 78%. U sljedećim godinama se ovaj broj glasača nešto snizio.

FAZA VI – OBJAVLJIVANJE PROJEKATA IZABRANIH ZA REALIZACIJU

Na osnovu podataka a u zavisnosti od dobijenih bodova u svakoj četvrti, bio je određen redoslijed projekata. U fazu realizacije ušli su samo oni projekti koji su se uklapali u limite finansiranja, odobrenog za određenu četvrt. Na ovaj način su stanovnici odabrali 54 projekta za realizaciju u 2014. godini, a sljedeće godine izabrano je 70 projekata za realizaciju.

FAZA VII – REALIZACIJA IZABRANIH PROJEKATA

Pojedine službe uprave pripremile su izabrane projekte za realizaciju. U 2014. godini realizovano je svih 56 izabranih projekata, rezultate ovih projekata stanovnici mogu koristiti i danas. Vrijedi napomenuti da je suma novca za realizaciju premašila planiranih pet miliona zlota, utrošeni iznos se popeo na 6,2 miliona, iz čega smo izveli odgovarajuće zaključke za budućnost.

FAZA VIII – NADGLEDANJE REALIZACIJE PROJEKATA

Odabrane projekte je po pravilima trebalo završiti u roku od godinu dana. To kako njihova realizacija napreduje, objavljujemo na web stranicama u posebnim sekcijama za svaku od 27 četvrti. Na osnovu gore pomenute odluke, imenovali smo rukovodioce jedinica, koji su bili odgovorni za realizaciju projekata koji su im dodijeljeni. Uz to, svaka dva mjeseca saziva se sastanak specijalnog tima za realizaciju projekata, što omogućuje diskusiju o mogućim problemima sa realizacijom.

FAZA IX - EVALUACIJA

Od samog početka smo razmišljali o tome kako izvršiti evaluaciju planiranih procesa, što bi omogućilo donošenje eventualnih izmjena u sljedećoj godini realizacije PRD. Cijele godine smo sakupljali napomene i primjedbe, a zatim sarađivali sa eksternim stručnjacima (ta saradnja se trenutno realizuje u okviru projekata koje sufinansira Evropska Unija). Zahvaljujući tome, u procesu smo izvršili određene promjene. Na kraju, trebali bi da napomenemo da su odgovarajuće planiranje rada, kao i dijalog vezan za participativni budžet grada Dabrowa, omogućili postizanje kompromisa između političara i građana, što je neprocjenjivo za ovakav tip inovativnih procesa. Kako je tekla realizacija participativnog budžeta možete provjeriti na www.twojadabrowa.pl.

*Sastanak radne grupe za evaluaciju realizacije završenog PRD u 2014. godini.
(foto: twojadabrowa.pl)*

WALBRZYCH

PARTICIPATIVNI BUDŽET

GRADA WALBRZYCH

Autor: Anna Žabska - koordinatorka participativnog budžeta grada Walbrzych u periodu od 2012. do 2014. godine

Walbrzych je drugi najveći grad u Donjoj Šleziji, koji je 1. januara 2013, poslije deset godina, ponovo stekao samoupravu, što je bio preloman trenutak. Gradonačelnik je ponovo postao jedini administrativni upravitelj grada, a budžet grada je sa 350 miliona złota porastao na 600 miliona (skoro 304.756.000,00 KM).

U gradu živi 120.000 stanovnika. Grad je podijeljen na 12 općina, kojima upravljaju lokalna samoupravna vijeća, postavljena od strane gradskog vijeća.

Godišnji budžet grada je približno 600 miliona złota, a glavna stavka u troškovima su, već godinama, investicije u infrastrukturu. Za posljedne dvije godine te investicije su kulminirale realizacijom dva velika projekta – izgradnjom rekreativnog plivačkog i banjskog centra i Multikulturalnog parka u Starom rudniku.

Prvi pokušaj uvođenja mehanizma participativnog budžetiranja u Walbrzychu bio je 2012. godine. Gradonačelnik Roman Szelemej se obratio Višoj državnoj stručnoj školi (PWSZ) u Walbrzychu sa prijedlogom da se organizuje početno istraživanje o potrebama stanovnika i sazna njihovo mišljenje o projektima i investicijama koje bi trebalo realizovati u Walbrzychu. Istraživanje je imalo dvije faze. Prva faza se sastojala od upitnika. Nekoliko studenata PWSZ se uputilo u Podzamcze, najveću gradsku općinu, i pitala stanovnike šta treba uraditi sa drugim dijelom bivše srednje škole br. 5, koja se nalazi u ulici Kasztelanska. U tom trenutku već je bio popravljen jedan dio te škole i u njemu se nalazio integrисани vrtić za grupu od 75 djece. Drugi dio tog kompleksa je, međutim, bio u veoma lošem stanju. Izdvojeno je tri miliona złota za realizaciju ideja lokalnih stanovnika. U drugoj fazi stanovnici su imali mogućnost da biraju između predloženih ideja. Glasalo se putem interneta i u tržnim centrima. Oko 2.000 građana se odlučilo za moderni obrazovni i kulturni centar sa klubom za seniore. Taj prijedlog je bio uključen u gradski budžet za 2013. godinu.

S obzirom na veliko učešće javnosti i pozitivne reakcije stanovnika, gradonačelnik je odlučio da sljedeće godine uvede participativni budžet u Walbrzychu (PRW) u raširenom obimu, sa geslom "Predlažete, odlučujete". Imenovani koordinator PRW je radio na izradi prijedloga, njihovoj realizaciji i dovršavanju procesa u skladu sa sljedećim rasporedom:

Mart | Utvrđivanje uslova PRW – tim građana

April | Objavlјivanje uslova PRW – podnošenje komentara

April | Sastanak Gradskog Vijeća Walbrzycha – rješavanje savjetodavne službe

Maj/Juni | Susreti sa stanovnicima u pojedinim općinama – informativna kampanja

Juni | Završetak roka za podnošenje projektnih prijedloga i zadataka PRW

Juli/Avgust | Odluka tima za izbor projekata

Septembar | Susreti sa stanovnicima u cijelom gradu

Septembar | Glasanje o projektima

Novembar | Podnošenje nacrta budžeta

U prvoj fazi izabran je tim građana, u koji su ušli:

- » predsjednik Kluba Gradskog Vijeća Walbrzych,
- » predstavnici vijeća lokalnih zajednica,
- » predstavnici građana iz oblasti kulture i sporta, kao i predstavnici seniora,
- » ovlaštena osoba ispred hendikepiranih građana,
- » predsjednik Gradskog Vijeća za javno dobro,
- » predstavnik Gradskog Vijeća za omladinu,
- » predstavnik preduzetnika,
- » službenici gradske uprave.

Tim se prihvatio razrađivanja prijedloga participativnog budžeta Walbrzycha. Taj dokument je potom javno objavljen, kako bi se omogućilo da se svi građani izjasne o svojim interesima. Tim građana je pregledao sva mišljenja stanovnika i pripremio konačan tekst pravila PRW. Važan elemenat prilikom uvođenja ovih pravila, bila je odluka Gradskog Vijeća Walbrzycha o savjetodavnoj službi za javnost, koja je omogućila cijeli proces PRW.

U prijedlogu budžeta za 2014. godinu za PRW je bila predložena suma od četiri miliona zlota (cca 1.993.914,00 KM). Godinu kasnije, ta suma je već bila pet miliona zlota (cca 2.454.048,00). Ukupna suma bila je podijeljena na lokalne projekte i projekte za grad kao cjelinu. Za projekte za cijeli grad bilo je odobreno 1 800 000 zlota (u 2014. godini to je bilo 2 000 000 zlota) a na lokalne projekte izdvojeno je 2 200 200 zlota (u 2014. 3 000 000 zlota). Finansijska sredstva za lokalne projekte bila su podijeljena proporcionalno, tako da odgovaraju broju stanovnika.

PREDLAŽETE

Važan elemenat informativne kampanje PRW su direktni susreti sa gradonačelnikom u svakoj gradskoj četvrti. Tokom susreta, gradonačelnik predstavlja glavne ciljeve i planove grada, detaljno sa građanima razmatra principe PRW i ideje za projekte. Sljedeća mogućnost za razgovore bili su susreti sa mladim ljudima u srednjim školama. U svakoj školi gradonačelnik ohrabruje mlade građane Walbrzycha da prijave vlastite projekte i da se uključe u glasanje. Minimalna starosna dob za podnošenje projekata i glasanje je 16 godina.

Javni susret sa građanima u četvrti Poniatow (foto: Anna Zabska)

Prilikom kreiranja projekata, važna podrška dolazi od specijalnog konsultativnog punkta gradske uprave, koji omogućava susrete, na primjer, službenika Geodetskog odjeljenja, investitora i urbanista. Time se omogućava provjera i poboljšanje mnogih podnijetih inicijativa građana već u ranim fazama.

U 2013. godini, građani Walbrzycha su podnijeli 121 prijedlog u okviru PRW, koje je kasnije razmatrao tim ljudi koji predstavljaju sve grupe – vijećnike, nevladine organizacije, seniore, mlade i državne službenike. Tim za odobravanje projekata provjerava samo formalni i pravni sadržaj predloženih projekata, kao što su:

- 1) potpunost** – da li je formular projekta pravilno i u potpunosti ispunjen i da li je čitljiv, da li je, uz formular, priložen spisak i potpisi najmanje 15 stanovnika Walbrzycha koji podržavaju projekat,
- 2) usklađenost** sa ovlaštenjima lokalne samouprave – da li projekat odgovara zadacima i nadležnostima samouprave,
- 3) karakter projekta** – lokalni ili za grad kao cjelinu,
- 4) mjesto djelovanja** u javnom prostoru – da li se odnosi na nekretninu u vlasništvu samouprave,
- 5) ispravan odnos troškova** u odnosu na planirane zadatke,
- 6) vrijeme trajanja** projekta,
- 7) sposobnost obezbjeđivanja budžeta** za održavanja u narednim godinama,
- 8) usaglašenost** projekta sa PRW pravilima.

U 2013. godini, 71 projekat je ispunio uslove i bio je odobren za glasanje. Radilo se o 18 projekata vezanih za grad kao cjelinu i 53 lokalna projekta. U 2014. godini podneseno je manje projekata, ali su bili bolje pripremljeni, pa su građani birali između 94 odabralih projekata (74 lokalnih i 20 za grad kao cjelinu).

Nakon što je objavljen spisak odobrenih projekata, organizuju se dva ili tri velika sastanka za građane na kojima podnosioci prijedloga projekata prezentiraju svoje ideje. U isto vrijeme sa objavljivanjem spiska, započinje propagandna kampanja. Podnosioci prijedloga projekata lično obilaze stanovnike ili svoje projekte promovišu na društvenim mrežama.

ODLUČUJETE

Glasanje je u 2013. godini trajalo 14 dana, a godinu kasnije je skraćeno na 10 dana. Pravo da glasaju imali su građani koji dokažu da su stanovnici Walbrzych, a može se glasati samo jednom na jedan od sljedećih načina: Internetom www.wbp.um.walbrzych.pl, poštom (glasački listić se šalje Gradskom Vijeću) ili lično, ubacivanjem glasačkog listića u kutije postavljene na određenim mjestima u svakoj općini (većinom u zgradama škola).

Učešće u glasanju je u 2013. godini premašilo 22%, a u 2014. naraslo na 25,41%. To je bio jedan od najboljih rezultata u cijeloj zemlji. Raspodjela glasova razvrstana po metodama glasanja je sljedeća: 40% glasova poslano je preko interneta, 58% glasača ubacilo je svoje lističe u glasačke kutije, a 2% je poslano poštom.

Dječje igralište u četvrti Podzamcze (foto: Anna Zabska)

Pobjednički projekat za grad kao cjelinu u 2013. godini bio je projekat pod nazivom „Rekonstrukcija stacionarnog doma za nemoćne Ivana Pavla II“. U 2014. godini to je bio projekat „Centar za savladavanje tehnike sigurne vožnje i motosport – Motopark“. Među pobjedničkim lokalnim projektima uglavnom se radilo o dječijim igralištima, na primjer Dječji park u četvrti Podzamcze (vidi sliku). Rezultati se objavljuju na svečanosti, koja se održava u Gradskoj Skupštini.

Neposredno nakon objavljivanja rezultata, koordinator PRW pristupa evaluaciji, odnosno procjeni cijelog procesa. Evaluacija je zasnovana na ispitivanju javnosti, u kojem građani iznose svoje komentare i mišljenja, a koja se kasnije koriste za postavljanje općih PRW principa za sljedeću godinu.

Uloga podnositaca pobjedničkih projekata ne završava objavljinjem rezultata. Upravo podnosioci imaju ključnu ulogu u fazi realizacije projekata, gdje djeluju kao savjetnici za izvršioce izabrane u procesu javnih nabavki i zajedno sa nadležnim službenicima, nadgledaju kako se troše investicije.

Stručno rečeno iskustvo Walbrzycha se može koristiti kao primjer zbog nekih specifičnih razloga koji su uticali da PRW postigne takve rezultate.

Prvo, to je velika prosjećenost i odlučnost gradonačelnika, koji organizuje i učestvuje na čestim sastancima sa stanovnicima grada, što daje priliku za široku debatu koja, zauzvrat, stimuliše aktivnost građana.

Dруго, to je odlučnost neprofitnih organizacija i drugih predstavnika društvenog života da se aktivno uključe u različite faze planiranja, organizovanja i provjeravanja, što pozitivno utiče na veću transparentnost i kredibilitet PRW procesa.

Treće, stvorena je prijateljska atmosfera između službenika i vijećnika, koji predstavljaju veliku podršku stanovnicima grada, za koje, inače, „labyrinth“ procedura tokom čitavog procesa predstavlja veliku prepreku.

Četvrtto, realizovana je velika informativna kampanja u lokalnim medijima, upotrijebljene su društvene mreže i koristila se reklama po gradu.

Detaljne informacije možete naći na www.wbp.um.walbrzych.pl.

Primjer svjetlećeg panoa na autobuskim stajalištima

BRATISLAVA

NOVI GRAD (NOVÉ MĚSTO)

Autor: Peter Nedoroščík, Utopia.sk

Gradska općina Bratislava Novi Grad, zajedno sa bratislavskom općinom Stari Grad, spada u današnje doba u najprivlačnije dijelove Bratislave. Ima 44.000 stanovnika, od kojih je skoro svaki deseti stranac. Specifičnost ove općine ne ogleda se samo u sastavu stanovništva, ali takođe i u teritoriji na kojoj se nalazi - velike šume na sjeverozapadnim brežuljcima Malih Karpata i ravnica oko obala Dunava. Općina ima opštinsko vijeće i skupštinu, kojim predsjedava načelnik. Novi Grad raspolaže budžetom od oko 15 miliona eura.

POČECI PARTICIPATIVNOG BUDŽETIRANJA

Nevladina organizacija Utopia.sk je započela saradnju sa općinom u 2013. godini i osnovala Kancelariju za participaciju, kao eksperimentalni sastavni dio općinskih službi. Nakon zajedničke evaluacije rada Kancelarije, zajedno sa Rudolfem Kusým, načelnikom opštine, osnovali smo standardnu radnu jedinicu sa svim potrebnim ovlaštenjima od 1. 1. 2015. godine. Kancelarija trenutno ima troje zaposlenih na pola radnog vremena i dvoje sa kraćim radnim vremenom. Kancelarija za participaciju se, od samog početka, angažuje u dvije oblasti participacije – participativnom budžetiranju (PB) i participativnom planiranju javnog prostora. Kancelarija se bavi sljedećim aktivnostima:

- » priprema i koordinacija cjelokupnog procesa PB,
- » priprema i koordinacija aktivnosti vezanih za participativno planiranje javnih prostora,
- » prikupljanje i obrada mišljenja stanovništva putem upitnika „Berza ideja“,
- » organizovanje javnih sastanaka,
- » organizovanje i koordinacija zajednice učesnika,
- » individualne konsultacije,
- » saradnja sa nevladinim organizacijama,
- » koordinacija radnih timova u okviru općinske uprave i njenih različitih odjeljenja,
- » komunikacija i saradnja sa općinskim vijećem,
- » propagacija pojedinih aktivnosti,
- » obuka i konsultacije sa ostalim općinama i aktivistima u Slovačkoj i u inostranstvu,
- » administracija web stranice www.pr.banm.sk.

Participativno budžetiranje započelo je, u eksperimentalnom obliku, 2014. godine. Općinsko vijeće je odobrilo otvaranje Kancelarije za participaciju i Statut PB, koji definiše procese, mehanizme odlučivanja i obaveze učesnika. U ovoj, probnoj godini PB, izdvojeno je 20.000 eura za projekte građana. U pripremi za probnu godinu, Kancelarija za participaciju je relizovala sljedeće aktivnosti:

- » javni skupovi, sa ciljem prikupljanja mišljenja i uspostave participativne teritorijalne zajednice - u konkretnim administrativnim oblastima grada i sa tematskim usmjerenjem,
- » individualne konsultacije u okviru pripreme projektne dokumentacije,
- » medijska kampanja,
- » obrada mišljenja građana iz „Berze ideja“,
- » pregled procesa za probnu godinu PB,
- » javna prezentacija projekata i njihova javna procjena,
- » proces izbora, kontaktna i glasačka mjesta.

Rezultat ovih aktivnosti bila je izrada projektne dokumentacije. Za 15 zanimljivih projekata glasalo je 592 građana posredstvom Interneta, i 176 posredstvom glasačkih listića. Aktivnost i kreativnost ljudi koji su pripremili projekte, privukla je veliki broj stanovnika ne samo Novog Grada, već i drugih gradskih četvrti. PB web stranicu Novog Grada posjetilo je 3.500 ljudi u jednom mjesecu, a nekoliko desetina njih bilo je iz inostranstva.

*Sastanak jedne od tematski usmjerjenih radnih grupa, tzv. „participativnih zajednica“
(foto: Utopia.sk)*

KREIRANJE PARTICIPATIVNOG BUDŽETA

Odlučivanje u PB procesu može se odvijati u nekoliko faza i/ili se može uključiti nekoliko načina odlučivanja u isto vrijeme. Važnu ulogu igra takozvano razmatranje i pridavanje značaja svakom od načina procesa odlučivanja. Iz ove perspektive, možemo predstaviti PB kao niz povezanih pješčanih satova, kada se donošenje odluka prvo otvara za najveću moguću publiku, zatim se sužava na mišljenje eksperata, da bi se ponovo otvorilo za moguće reakcije najšireg spektra ljudi.

Uopšteno rečeno, donošenje odluka uključuje dvije vrste ljudi: one, na koje odluke direktno utiču, i one koji žele da donose odluke iz različitih razloga. U našem slučaju radi se o glasačkoj populaciji Novog Grada i o onima koji su predstavili projekte i učestvovali u donošenju odluka u prethodnom procesu. Drugi važan kriterij je stepen informisanosti o prijedlozima projekata i izražavanje saglasnosti ili neslaganja. Ako je saglasnost zasnovana na većoj informisanosti, to je značajnija. Na osnovu ovog i drugih razmatranja, sljedeća procentualna raspodjela odgovara pojedinačnim glasovima u pilot fazi PB:

- » javno razmatranje – 50 %,
- » uobičajeno glasanje – 30 %,
- » glasanje preko interneta – 20 %.

Osim unutrašnje logike procesa, na ovu raspodjelu utiču i vanjski faktori. Glasanje preko interneta ima najmanji značaj jer se može zloupotrijebiti. Uobičajeno glasanje je od najveće važnosti jer zahtijeva više napora, i, stoga, prepostavlja i veću svijest o potrebi uključivanja u ove procese. Omogućava i veći stepen kontrole od strane institucija.

Šta je javno razmatranje? Ima sličnosti sa usmjerenom javnom diskusijom, koja u sebi nosi obilježja zajedničkog odlučivanja. Rezultat uspješnog javnog razmatranja je saglasnost, ali ne radi se prvenstveno o pronalaženju kompromisa, već o zajedničkom traženju novih kreativnih rješenja.

Javno razmatranje može imati sljedeću strukturu: definisanje problema – definisanje dostupnih/mogućih rješenja - pronalaženje i identifikacija zajedničkog rješenja.

Javno razmatranje – faza evaluacije i razvrstavanje problema (foto: utopia.sk)

U našem slučaju, postupali smo na sljedeći način: potrebe i problemi Novog Grada – pojedinačni projekti kao prijedlozi rješenja - evaluacija i razvrstavanje projekata, a time i izbor najboljih rješenja. Probleme i potrebe Novog Grada smo saznali smo iz upitnika „Berza ideja“. O ovim potrebama, kao i o projektima, detaljno smo informisali građane u specijalnom broju lokalnih novina „Glas Novog Grada“. U cilju izbora najboljeg rješenja, učesnici javnog razmatranja odabrali su sljedeće kriterije za ocjenjivanje:

- » ciljna grupa kojoj je projekt namijenjen i njegov direktni i indirektni efekat,
- » koliko je projekt u saglasnosti sa preferencijama stanovnika Novog Grada, koje smo saznali iz upitnika „Berza ideja“,
- » koliko volontera će učestvovati u projektnim aktivnostima,
- » efektivno korištenje finansijskih sredstava,
- » održivost projekta u budućnosti i podrška PB procesu.

Kad se sve sabere, nije se radilo samo o takmičenju u redoslijedu projekata. Prije svega, sami učesnici su tražili najbolja rješenja za Novi Grad, što su i pokazali izabrani projekti. Evaluacija projekata je, stoga, potpuni odgovor na potrebe Novog Grada.

PARTICIPATIVNI BUDŽET 2015

Prva godina PB-a dovela je do povećanja iznosa na 240.000 eura i proširenja zadataka i prioriteta, koji su dodati projektima građana, što je dovelo do sljedećih definicija:

- » projekti građana su nisko-budžetske investicije (do 5.000 eura) koje se realizuju zajedno sa samim građanima i koje donose nove ili unapređuju postojeće javne usluge koje pruža općina,
- » zadaci su skupe budžetske investicije koje realizuje i osigurava općina,
- » prioriteti su tematska područja koja određuju gdje bi općina trebalo da investira javna sredstva iz svog budžeta.

Priprema PB 2015 obuhvata u suštini iste aktivnosti koje realizuje Kancelarija za participaciju kao i u probnoj godini, samo u većem obimu.

BANSKA BISTRICA

Autor: Peter Nedoroščík, Utopia.sk

Grad se nalazi u centralnoj Slovačkoj, u Zvolenskoj kotlini i dolini rijeke Hron. Istorija grada počinje u 13. vijeku, od prvobitnog slovačkog naselja Bistrica koje je, zahvaljujući porodicama saksonskih kolonista, na teritoriji današnjeg grada stvorilo ekonomsko-administrativnu i zanatsku bazu buduće rudarske industrije. Danas je Banska Bistrica, sa oko 78 hiljada stanovnika, jedan od najvećih slovačkih gradova. Ima 16 općina, kojima upravljaju samoupravni organi pod rukovodstvom općinskih vijeća, i izvršnu vlast koju zastupa gradonačelnik i gradsko vijeće.

POČECI PARTICIPATIVNOG BUDŽETIRANJA

Kratka istorija PB u Banskoj Bistrici može se podijeliti na dva dijela: uvodni – nezvanični, koji je izazvao spontanu aktivnost građana i zvanični, koji je započeo usvajanjem Statuta participativnog budžeta, odobrenog od strane gradskog vijeća 10. decembra 2013. godine sa početkom PB od 1. januara. 2014. godine. Za uvodni dio PB karakteristični su neformalni javni sastanci, čiji je cilj bio upoznavanje sa PB mehanizmom i mapiranje situacije u gradu, tj. kakve su mogućnosti građana da sarađuju sa samoupravom, koje usluge i u kom obimu i kvalitetu samouprava pruža. Ovaj pripremni dio kulminirao je na završnom sastanku uz učešće građana, vijećnika i službenika gradske uprave. Na sastanku su predstavljena iskustva o participativnom budžetu u Poljskoj, kao i slovački primjeri ovog mehanizma. Drugi dio sastanka bio je u formi radionice, na kojoj su učesnici podijeljeni u dvije radne grupe, kako bi diskutovali o svojim očekivanjima i, prije svega, o novim mogućnostima koje im se otvaraju. U prvoj radnoj grupi bili su građani, a u drugoj službenici i vijećnici. Rezultat sastanka bio je zajednički dokument, koji nije bio lako usvojiti, jer je prva grupa bila fokusirana na nove mogućnosti i njihova očekivanja su, prvenstveno, bila usmjereni na produbljivanje demokratije i razvoj zajednice, a druga grupa se uglavnom fokusirala na rizike i komplikacije. Ipak, obje grupe su se saglasile oko sljedećih tačaka:

- » garancija procesa – obezbjeđivanje procesa (obje strane su saglasne da je neophodno uzajamno povjerenje, kako bi se spriječilo da se ono što je planirano ne realizuje zato što je „tako odlučio neki službenik ili vijećnik“ ili se podnositelj projekta ne uključi),
- » utvrđivanje nadležnosti (dok građani očekuju da ojačaju svoje - građanske nadležnosti, druga strana je naglasila potrebu za njihovom jasnom identifikacijom i preraspodjelom nadležnosti između građana, uprave i vijećnika,
- » zajednička izrada pravila i procesa za participativni budžet u formi statuta.

Neformalni javni sastanak – januar 2014 (foto:Utopia.sk)

Statut je na kraju izrađen u gradskoj skupštini i prošao je kroz primjedbe gradskog vijeća i građana, čiji su komentari uključeni u različitoj mjeri. Statut definiše osnovne aktere procesa na strani građana: učesnik, Koordinacioni savjet (KooR), kao volontersko tijelo izabrano od strane učesnika u procesu. Zadatak KooR-a je koordinacija aktivnosti građana i zastupanje učesnika u organima grada, kao i tematske grupe koje služe kao mogućnost susreta svih učesnika. Participativni budžet u Banskoj Bistrici definišu sljedeći koraci:

- 1.** objavljivanje participativnog budžeta za relevantnu finansijsku godinu posredstvom KooR-a;
- 2.** prvi diskusioni forum - identificuje prioritetne teme za projekte, visinu sredstava za pojedine projekte, konkretne tematske grupe i utvrđuje datum drugog diskusionog foruma;
- 3.** podnošenje prijedloga – period za izradu projektne dokumentacije;
- 4.** ocjenjivanje prijedloga - ocjenjuju se samo formalni kriteriji, ocjenjivači su KooR i relevantne službe gradskog vijeća;
- 5.** drugi diskusioni forum- podijeljen je na dva dijela. U prvom dijelu se prezentiraju projekti, a u drugom dijelu se glasa. Pravo da glasaju imaju i građani koji nisu učestvovali u diskussionom forumu u klijentskom centru gradskog vijeća u narednim radnim danima;
- 6.** realizacija;
- 7.** završni diskusioni forum – na kome se glasanjem preporučuju prioriteti za sljedeću godinu i komentarišu neodobreni projekti.

Nakon usvajanja u skupštini grada, u Banskoj Bistrici je započela prva godina pilot projekta participativnog budžetiranja (dalje PB). Za finansijska sredstva se prijavio 31 projekat u tematskim oblastima Aktivno građanstvo i razvoj zajednice, Zelene površine u gradu, Kultura, Omladina, Sport i Zdravlje, a tražena finansijska sredstva su iznosila skoro 100 000 eura. U javnom glasanju na drugom diskussionom forumu, održanom 22. maja 2014. godine u Skupštini Grada, učestvovalo je 205 građana, a 177 građana je glasalo u klijentskom centru. Ukupno, 382 građanina učestvovalo je u glasanju.

Prvi diskusioni forum – februar 2014. (foto: Utopia.sk)

Glasanje u klijentskom centru Gradskog Vijeća Banske Bistrice završeno je 6. juna 2014. godine. Građani su glasanjem izabrali projekte kojima su dodijeljena finansijska sredstva iz participativnog budžeta grada. Izabrani projekti su: Sportsko – društveni dan, projekat LETO – Kultura za ljude, Društveni centar u Iliaši i Florbal – put ka kretanju i zdravlju.

I pored burne javne diskusije, koja se uglavnom odnosila na način donošenja odluka, nije došlo do velikih izmjena Statuta participativnog budžeta, a glasanje je ostalo jedini način određivanja redoslijeda i podrške projektima. Takođe, nije bilo promjene u finansijskim sredstvima namijenjenih za participativni budžet u 2015. godini, ostala su u iznosu od oko 20 hiljada eura. Za finansijsku podršku se prijavilo 20 projekata.

POREĐENJE PRIMJERA U BANSKOJ BISTRICI I BRATISLAVI NOVI GRAD

Kako u Bratislavi, tako i u Banskoj Bistrici, nastojanja da se realizuje PaB započela su 2013. godine. U oba slučaja, iza ovih nastojanja u početku je stajala nevladina organizacija Utopia, koja je djelovala na dva različita aktera. Dok je u slučaju bratislavskog Novog Grada gradonačelnik Rudolf Kusý incirao PB, u Banskoj Bistrici su to bila tri građanina - aktivista. To odakle je došao početni impuls, imalo je

značajan uticaj na tok događaja i ukupni oblik mehanizma PB. Za upoređivanje oba procesa najvažnija su dva kriterija: prvo, iznos sredstava namijenjen za realizaciju i procese PB, i drugo, akteri, zajednica i odnos građana i samouprave.

VISINA ODOBRENIH FINANSIJSKIH SREDSTAVA, REALIZACIJA I PROCESI PB

Oba participativna budžeta počela su probnu (pilot) godinu sa približno istim finansijama, ali se Bratislava, u svojoj prvoj zvaničnoj godini, proširila i na tzv. zadatke i izdvojena suma je porasla za šest puta u odnosu na prvobitna sredstva. Nasuprot tome što se nisu mijenjali iznosi sredstava za projekte građana, rezultati realizacije projekata se značajno razlikuju u dva aspekta: u broju podržanih projekata i u njihovoj različitosti u pogledu spektra tema i ciljnih grupa. Dok se izabrani projekti u Banskoj Bistrici odnose isključivo na kulturu i sport, projekti Novog Grada obuhvataju mnogo širi spektar tema, kao što su beskućništvo, seniori, zelene površine i životna sredina. Vjerujem da su i količina i raznovrsnost tematskih projekata određeni PB procesima, pri čemu najvažniju ulogu igra način odlučivanja. Banska Bistrica prihvata isključivo glasanje, dok u Novom Gradu glavnu ulogu ima javno razmatranje, koje ima veliki udio u ishodu odlučivanja. U obje godine razmatranje i diskusioni forumi su donijeli ključnu transformaciju, koja je prouzrokovala da akteri PB izmijene prvobitno poimanje ovog mehanizma i, shodno tome, svoje ponašanje. Elemenat takmičenja značajno je smanjen željom za uzajamnom saradnjom, što se naročito ispoljilo u sljedećim aspektima:

- » diskusioni forum je uvijek dovodio do odluke o snižavanju budžeta pojedinačnih projekata, što je omogućilo da bude podržano više projekata nego što se prvobitno mislilo;
- » tokom diskusije sagledane su sveukupne potrebe općine, sa kojima su se učesnici foruma detaljno upoznali, što je omogućilo da akteri prilikom odlučivanja uvaže teme i projekte kojima, prvobitno, nisu bili naklonjeni.

AKTERI, ZAJEDNICE I ODNOS GRAĐANA SA SAMOUPRAVOM

PaB u Banskoj Bistici i Novom Gradu se razlikuju po tome ko je glavni akter cijelog procesa. U Banskoj Bistrici je to Koordinacioni savjet (KooR) – organ koji čine građani, koji se svake godine biraju kao predstavnici učesnika PB. Glavni akter u Novom Gradu je Kancelarija za participaciju, koja je, po završetku probne godine, postala sastavni dio općinske uprave kao jedna od njenih službi. Dok Kancelarija za participaciju ima plaćene zaposlene sa službenim ovlaštenjima, KooR je volonterska aktivnost sa minimalnim kompetencijama, kako u odnosu na organe samouprave, tako i u odnosu na ostale aktere PB. Iz tih razloga su mogućnosti učesnika u ova dva procesa različite i, samim tim, su različiti ishodi i rezultati. Dok su se u Banskoj Bistrici održala tri javna foruma i nekoliko sastanaka radnih tematskih grupa (zajednica), Novi Grad je realizovao osam javnih sastanaka u pojedinim četvrtima, četiri tematska javna sastanaka i tri javna sastanka, kojima je kulminirao proces participativnog budžeta. U proces PB se, pored Kancelarije za participaciju, uključilo još pet odjeljenja lokalne vlasti. Važno je i to da je Kancelarija za participaciju uključena u participativno planiranje javnog prostora i objavljivanje podataka, čime se participativni procesi, osim finansija, šire i u druge oblasti društvenog života i korak po korak, takođe i u službene procedure.